יט: אלו קדשים פרק שלישי תמורה

עין משפט
נר מצוה

יז א מיי׳ פ״ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טז:
יח ב מיי׳ פ״ט מהל׳ מעשה הקרבנות הלכה ה ופ״ה מהל׳ עבודת יום הכפורים הלכה יד:
יט ג מיי׳ פ״ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה טו:
כ ד מיי׳ פ״ו מהלכות מעילות הלכה יד ופ״ח מהל׳ שגגות הלכה ט:

מוסף רש״י

הקדישים זכר. לעל זכר, ולנסי נקט רבה זכר דכשעלה מירי רבה ונקבה לא חזיא לשלה וליכא למימר קבה קדושת הגוף (לעיל יא:) דהיכא דמיתמו קרבן נמשך מיתתו (בכורות יד:). לדמיו. שימכרנו ויביא בדמיו שלה (שם). קדוש קדושת הגוף. הוא עלמו קדוש קדושת הגוף (ערכין ב:) ויקרב עולה (שם). ואיני יכול למוכרו שיאכל והוא נופלים מיד לשלה ויהא עלמו יקרב לעולה (לעיל יא:). דמיהן. דנתחה ליה קדושת הגוף ואיהדר ליה קדושת דמים ונתנה ליה קדושת הגוף שיאכל והוא חזי לנופלים (ערכין ב:) ואיני נמכר מחמר שמקריבו והוא עלמו ראוי להקרבה לעולה (לעיל יא:) ואי אפשר לומר שנפלו ואח״כ נתנה ליה קדושה, שהרי קדשים שנתנו בהן דמים לא נפלו (בכורות יב:). והרי הוא כבכור. לעומר ובכור אין לו דין נכור, מה בכור קדוש לפני זמנו. שהרי קדושתו מרחם (בכורות יב:).

שיטה מקובצת

א) ר׳ אלעזר וכו׳ לקמן: ב) משום דאיכא שם עולה. ג) קדושה אבל אשם כיון דאקדושה לאמיה לאשם אימא: ד) קמ״ל ס״א ל״א אמר ר׳ יוסי בר חנינא כי ער במפריש נקבה לעולה אי למ״ד איכא שם עולה על אבר מן החי קדושת הגוף אי למ״ד למקום שהמזבח הולך לשם הולך קדש הולך קדושת הגוף דמזדמנה לגבוה צבור אזלי אבל מפריש נקבה לאשם דלילא שם אשם על אמו אי נמי מוחר לא קרב אשם ולד נמי לא קדיש קדושת הגוף איצטריך סד״א עשרה דמי עולה דזכר ומינו דקדיש קדושת דמים קדושת הגוף נמי קחזא ליה דהא חזי ואימא ה״נ נפלוג ר׳ אלעזר בפפריש נקבה לאשם אבל אמינא כיש מפריש נקבה לעולה הילכה דאיכי שם עולה על אמו א״נ משום דלמקום שהמזבח הולכות לשם הולך הולך: ג) לאשם בכורות (דף מז ע״ב) בתיס׳: ז) נמי ל״א אמר מר תרוצא למה לי ריעיה והא נקבה לא חזיא לאשם קדושת דמים הוא דנתנה לה אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקדישם קדושת הגוף דניחי קדושת דלא חזיא לאשם לשלמים מיהא חזיא אימא דאבדי לה בהדין לישנא אמר רב יהודה אמר רב כגון שהקדישם קדושת דמים ומינו דנתנה לה קדושת דמים קדושת נמי קדושת הגוף אמר רבא כר׳: ז) תזא למילתה היינו טומא כר׳ היינו טעמא דאמרין: ח) נתנה לה נמי: ט) זאת אומרת כר׳ יהודה אמר כר׳ אלעזר ואמרינן יכפר לצרכי עולה ולא ירעה כמו המפריש נקבה לעולה דצריכה לריעיה ולא הוא עצמו כר׳ דמנו שבועות יא:). ואי נמי כר׳ יוחנן דאמר בפרק ב׳ מיני עבודת כוכבים (ע״ז סד:) דזכר ולנקבה אין מחזירין עליהן משום תמורה אלא לאחר שנפלו ואי נמי כר׳ יוחנן דאמר בפרק ב׳ מיני עבודת כוכבים (ע״ז סד:) דזכר ולנקבה אין מחזירין עליהן משום תמורה אלא לאחר שנפלו ואי נמי כר׳ יוחנן דאמר בפרק ב׳ מיני עבודת כוכבים (ע״ז סד:) דזכר ולנקבה אין מחזירין עליהן משום תמורה אלא לאחר שנפלו: י) אמר ר׳ יוסי בר׳ חנינא ומודה רבי אליעזר במפריש נקבה לאשם דאין קרב אשם פשיטא עד כאן לא קאמר רבי אליעזר אלא במפריש נקבה לעולה דאיכא שם עולה על אמו אבל גבי מפריש נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו אפילו רבי אליעזר מודה דלא קרב אשם אי לאו דאשמעינן הוה אמינא טעמא דרבי אליעזר לאו משום כ׳ דשם עולה על אמו אלא משום דחזי ולד להקרבה והאי נמי הא חזי להקרבה קמ״ל [א] אי הכי אדמשמע לן דאין בנה קרב אשם נישמעינן דאין בנה קרב עולה והוא הדין לאשם אי אשמעינן עולה הוה אמינא עולה הוא דלא קרבה דלא אקדשה לאמות קדושה [ג] עוברה אבל אשם אימא [ב] ולד קרב אשם קמ״ל ה: **מתני׳** א המפריש נקבה לאשם [ד] תרעה עד שתסתאב ותימכר ויביא בדמיה אשם ואם קרב אשמו יפלו דמיו לנדבה [ו] ר׳ שמעון אומר תימכר שלא בפומו: **גמ׳** ו ולמה לי תסתאב תימכר כיון דלא חזיא [ז] למילתא היינו מומא אמר רב יהודה אמר רב היינו טעם דאמרינן מיגו דנחתא לה קדושת דמים נחתא ח] נמי קדושת הגוף אמר [ט] רבא זאת אומרת [י]הקדיש [כ]זבר לדמיו [י] קדוש קדושת הגוף איתמר הקדיש זכר לדמיו רב כהנא אמר קדוש קדושת הגוף רבא אמר אינו קדוש קדושת הגוף והדר ביה רבא [יא] לדרב כהנא מדרב יהודה אמר רב: ר״ש אומר תימכר שלא בפומו: א״ל רב חייא בר אבין לר׳ יוחנן (ע) מיגו דנחתא ליה קדושת דמים תיחות ליה נמי קדושת הגוף א״ל [יג] ר׳ שמעון לטעמיה דאמר כל מידי דלא חזי ליה לגופיה [יג]אשם בן שנה והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה כשירה ולא עלו לבעלים לשם חובה ר׳ שמעון אומר [כ]כל עצמן אינן קדושין והרי מחוסר זמן דלא חזי וא״ר שמעון [יד]דקדוש שאני מחוסר זמן דחזי לאחר מיכן והביאו בן שתים בן שתים והביאו בן שנה הא חזי לשנה אלא היינו טעמא דר״ש במחוסר זמן דיליף יד] ליה מבכור [טו]כדתניא ר׳ שמעון בן יהודה אמר משום רבי שמעון [כא]מחוסר זמן נבנם לדיר להתעשר והרי הוא כבכור מה בכור קדוש לפני זמנו וקרב [טו] לאחר זמנו אף מחוסר זמן קדוש לפני זמנו וקרב לאחר זמנו ת״ר [כב] המקדיש נקבה לעולתו ולפסחו

אמר רבי יוסי בר׳ חנינא ומודה רבי אליעזר במפריש נקבה לעולה אמר מהולד עלמו יקרב עולה מפריש נקבה לאשם מולה הוא למין בנה קרב אשם מף קודש כפרה: **פשיטא** עד כאן לא קאמר רבי אליעזר התם אלא גבי מפריש נקבה לעולה שם עולה על אמו בר׳. הכא לא מצינו לפרושי כלשון שני דרש״י דלעיל ולומר דתמילתא הקדם האשם לשם עולה הופרש שהרי מפריש נקבה לאשם שם עולה הקדם האשם לשם אשם הופרש ולפי זה היה לנו לומר דבנה קרב באשם אלא דרש״י כתב שאנו צריכין לפרש לשון דתשון של רש״י ולומר דאיכא שם עולה על אמו עליו מיהו דהיכי עביד פשיטא מיגיה [ג] ועוד דלעיל פירשתי דעולת העוף על אמו לא מצינו להכשיר הולד ורבה למורי לפרש דאיכא שם עולה על אמו לקוף [ד] האם להיות דמיה לעולה לפיכך דין הולד ליקרב עולה כאמו אבל גבי נקבה לאשם אם יקרב הולד אשם לא יהיה כאמו שהרי יתמה האם מאשם ותבא דמי עולה ואין [ה]זה דין לאחל [ב] מילוק הולד מדין אמו ועל״ג לעיל אמרינן מפריש נקבה לפסחו דפליג ר״ש אריש פי׳ אם יולדה קודם הפסח[ב] ו) וקבע הולד עלמו שפח אע״ג דקוף האם להיות שלמים היינו משום דמוחר הפסח קבע שלמים ותמיה להו רבא מהד[ו]:

אדמשמע [ז]ן דאין בנה קרב אשם [ח]ישמעינן דאין בנה קרב עולה וכ״ש אשם. לפרש״י ס״פ ומה עולה לא הוי ע״ג לחיכה אם עולה על אמו בעולת העוף כל שכן לאשם לא הוי לחיכה אם אשם על אמו ולפי׳ הרמ״ך אמו עולה לא הוי לחיכה לחיכוי לחיכה אם אשם על גב קוף האם להיות עולה כ״ש לאשם לא הוי לחיכה אם אשם כפרה לאין שום אשם לא יהיה אם אשם:

רבי שמעון אומר תימכר שלא בפומו.

ומ״ל דלא פליג נמי רבי שמעון במפריש נקבה לעולה ולימא מיהכא שלא בפומו [ו]ולמאן דאית ליה נגמלת אין נגמלת לר״ש דמפריש נקבה לעולה דוקא עושה תמורה אבל מפריש נקבה לאשם אין עושה תמורה שפיר לא פליג אעולה כמו לאשם דעולה יש לה קדושת הגוף עפי אשם דעולה עושה תמורה ואין אשם עושה תמורה אבל לר״ש בן יהודה לחיכה ליה [ט]לימא ר׳ כה] [י]אף בעולתו אין עושה תמורה ול״ת במפריש נקבה לעולה נמי תימכר שלא בפומו ל״ל דפליג באשם וה״ה בעולה ותנא נמי אשם לאשמועינן כמו[כ]שלפיל מאי שנא אשם דתימכר לומר לך שאין עושה תמורה דאי בעולה אמרת התם הוא דלא עביד תמורה דאי עביד הויא לה תמורה ואי אשם אמרת הכא דעביד תמורה אימא לא קתני:

אך מחוסר זמן ועוד לתמר בעלמא [וכמיש דף יג.]. לילה לקדושה יום להכלאה משמע לילי שמיני דוקא קדים אבל מקמי הכי [כ] לא ים ומי [כי]: ס״מ לכתחילה תעיר מחוסר זמן אם עבר והקדיש קדים דליפלין ליה מבכור [ו]. ול״ת מום בכורות כת: ד״ה לף ב) ומוקמת דפסחים פ״ט ה״ח ע״ש, ג) [ל״ל ויביא], י) נחלק דין עולה מדין אשם, כ) ויקרב, ל) מחל ל״ק, מ) דר״ש לף לעולתו, נ) כ״ש ל״ק, ס) ערין ל״ק, ע) [ועי״ש תוס׳ ערכין כ: ד״ה אמר], פ) [ג] ואינו נמנע שיהיה ויתקיים קיץ: ומתוך כך ערוך מרוך תהך מצנה. צ״ק.

הגהות הב״ח

(ב) גמ׳ ל״ל כי מיית כר חנין בר׳ יוחנן גימא מגי: (ג) רש״י ד״ה מדרב יהודה אמר כר׳ אלעזר (דמתרעא) [דמתרצא] דמתניתין מוכח דלמחרין מינו:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ד״ה מהמת. נ״ל דלמשמע מי דכיון דלמשמע ללא לטעי דכיון דלגי חזי לקדושת קרב אשם נמי: [ב] שם ולד קרב. אשם ל״ג: [ג] שם ר״ש ד״ה ואם. מקדקיה. נ״ל לקדקיה:

רבינו גרשום

ליה באימיה. כלומר דלא אמרינן מה אמו אינה מקורשת אלא לדמים אף בנה נמי: ל״א והא כיתור עובר: ור׳ אלעזר סבר לה כמאי עסקינן. אפאי קאמר ר׳ אלעזר הכא הוא עצמו יקרב אפת כגון דאפרשיה נקבה מעוברת לפפחי דאקדיש נמי עובר: ור׳ אלעזר סבר לה כר׳ יוחנן. דאמר אם שייירו משוייר [ויביה לאו ירך אמו הוא] כדאמר ר׳ יוחנן המייר חטאת מעוברת הילדה רצה מחפיר בה רצה מהפיר בולדה ועובר לאו ירך אמו אלא דמי כמאן דאקדישה לעובר לתוריה הילכך אע״ג דהוה לא קדיש קדושת הגוף אלא לדמים מ״מ הולד קדוש וקרב פפח. אבל המפיש נקבה ואח״כ נתעברה הוזא ירך אמו הוא ולא קרב פפח: דליכא שם אשם על אמו דלא אשכחן אשם נקבה: (אלא משום) דחזי ולד להקרבה. דזכר הוא והאי נמי ולד אשם דזכר הוא וחזי להקרבה ואימא ליקרב אשם להכי איצטריך למיפר ומודה ר׳ אלעזר: אי הכי. דמשים הכי קאמר ומודה אפאי אשמעינן [ראין בנה ראשם קרב אשם: נשמעינן ראין בנה קרב עולה. אע״ג דאיכא שם עולה על אמו נקבה והא הדין ב״ש ראין בנה קרב אשם דליכא שם אשם על אמו. ואבתי אפאי אמר אין בנה קרב אשם] איצטריך דאי אשמעינן (אין עולה) [ראין בנה] קרב עולה באשם הזה אמינא עולה הוא דלא קרב דלא אקדישה לאימיה קדושת עולה אלא קדושת אשם אבל אשם ליקרב דהא אקדישה לאימיה לאשם קס״ל דמודה ר׳ אלעזר דאין קרב אשם: ל״א פשיטא ע״כ לא אמר ר׳ אלעזר דוקר קרב אלא במפריש נקבה לעולה דאי לס״ד משום דאיכא שם עולה אי משום דמוחר עולה עולה אבל מפריש נקבה לאשם דליכא שם אשם על אמו דמוחר אשם לא קרב אשם ולד נמי לא יקרב ולא איצטריך למימר דמודה ר׳ אלעזר: איצטריך. סד״א טעמא דר׳ אלעזר הוא דליקרב בנה [ו]אשם [משום] דבאשם נמי ליקרב דקסבר כיון דאקדישה לאימיה קדושת דמים ראשם היינו תוכחה ראשם לא קרב נקבה ולא קדישה אלא לדמים ומנו דקדיש קדושת הגוף ונתחלא ליה לולד דהא חזי דזכר הוא ולקרב להכי איצטריך אלעזר: נימא הכי נמי. [מנו דקדושת דמים קדיש קדיש קדושה לעולה דבנה קרב עולה דהא איכא שם עולה לא אמו אי נמי משום דלמקום כו׳. אלא מדפליג בפפריש נקבה לעולה דבנה קרב עולה דהא איכא שם עולה לא אמו אי נמי משום דלמקום כו׳. אלא מדפליג בפפריש נקבה לעולה דבנה קרב עולה דהא איכא שם עולה לא אמו אי נמי משום דלמקום כו׳. אלא מדפליג בפפריש נקבה לאשם ש״מ דמודה ר׳ אלעזר דאין קרב אשם: בתני׳ ואם קרב אשמו. שנתכפר באחר נעשה מוחר יפלו דמיו של נקבה לנדבת צבור לשופר לעולה: ר׳ שמעון אמר. כיון דהפריש נקבה שאינה קריבה הרי היא כבעל מום ותימכר לאלתר בלא רעיה: [זאת אומרת. כיון דנקבה צריכה רעיה משום דאמרינן מגו ס״ש מפריש זכר לדמיו דכיון דחזי גופיה לקדושת דמים קדיש קדושת הגוף]: מדרב יהודה אמר רב. ואמר רבא זאת אומרת. ש״מ הדר ביה רבא: דלא חזי לגופיה. להקרבה לא נחתה לה קדושת הגוף. ותימכר שלא בפומו: ל״א כל דלא חזי להקרבה לאלתר לא קדיש קדושת הגוף והאי דאמר הכא לאלתר לאו דוקא קאמר הכא לא לאלתר [אלא] לאחר זמן לא חזי אלא אגב דקא בעי למימר אשם נזיר שנים והביאו בן שנה ומחוסר זמן לאלתר לא חזי ולאחר זמן חזי קאמר הכא לאלתר: [אשם בן שנה. כגון אשם נזיר ואשם מצורע דבן שנה הוא דכתיב בהו כבש: והביאו בן שתי שנים. רבכר קרוי אילו או אשם בן שתי שנים כגון אשם גזלות ומעילה דכתיב בהו איל. כל עצמו. היינו כל עיקר אינו קדוש דסבר כיון דלא חזי לגופיה לאשם לה נחתה לה קדושה]: והא מחוסר זמן. דפחות מבן שמונת ימים ואמר ר׳ שמעון הקדיש קדושת הגוף ליפלו לבדק הבית: ר׳ שמעון אומר. דלא מלינו אשם נקבה הילכך לא חל עליה אם אשם ואפילו מקדשים קלים מחוסר זמן דלא מלינו אשם נקבה לאשם דאין קרב אשם: ואפילו הקדיש אשם נקבה לעולה אינו מפריש עליה אלא אשם זכר